

Kaste depozīta pudelēm

Viena no jauniešu biznesa idejām, ko projekta "Inovāciju granti Liepājas studentiem" (IGLS) ciklā šoruden eksperti atzina par veiksmīgām, bija Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskolas audzēkņa Enriķa Kalna un Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5. vidusskolas audzēkņa Žaņa Bruča-Meira Komandas "Green@DEPO" pudeļu vākšanas kastu prototipi. Tādās kastes, pēc pušu domām, noderētu publiskās vietas un pasākumos, kad nezini, kur īstīt likt izdzertā dzīriena pudeli.

"Ideja radās skolā, kad starēju uz līdzpārvaldes prezidenta amatā, un mana kampaņa bija par to, lai skola klūtu zajākā," pastāsta Enriks. Viņš stāsta, ka toreiz diskusijā kādi iemīnejies, ka nebūtu slikti, ja skolā varētu ziedot depozīta pudeles tiek izmestas atkritumos vai pat mētās tāpat vien vidē, kamēr tās kāds pacel," novērojusi jaunieši. Jau uzezis bijis skaidrs, ka arī pašai kastei jābūt videi draudzīgai, kartons īsti nederējis, jo tas saslop, bet koks licies gluži labs materiāls. Kastes izgatavošanā izmantota arī riepu gumija, kas lietoti gan vāka piestiprināšanai, gan izmešanas caurumam. Pagaidām gan ir radīts tikai viens dizaina priekšlikums vienā izmērā, bet kastei varētu būt arī mazāka, lai to varētu iemīnēties, ka ērti uzkrāt depozīta taru pirms nodošanas. "Vispirms sapratām, ka tādās kastes būtu derīgas publiskām telpām, lai cilvēkiem nav jādomā, kur mest izdzerto pudeli, bet, jā, mazākā izmērā tā derētu arī mājokļiem," saka.

Apkārtējie atbalstīši domu par kasti, kas noderētu tādās publiskās vietas kā skola, dažādas iestādes, arī pasākumos, kur ilgāk nākas pavadīt laiku un izdzerto dzīriena pudeli nav, kur

izmest. "Kāds, protams, izvēlas nest mājās to pudeli un saņemt naudu, bet ne visi to grib un var. Citeiz slinkums, citreiz nav tāda paraduma. Katrā ziņā redzējām, ka nereti depozīta pudeles tiek izmestas atkritumos vai pat mētās tāpat vien vidē, kamēr tās kāds pacel," novērojusi jaunieši.

Jau uzezis bijis skaidrs, ka arī pašai kastei jābūt videi draudzīgai, kartons īsti nederējis, jo tas saslop, bet koks licies gluži labs materiāls. Kastes izgatavošanā izmantota arī riepu gumija, kas lietoti gan vāka piestiprināšanai, gan izmešanas caurumam. Pagaidām gan ir radīts tikai viens dizaina priekšlikums vienā izmērā, bet kastei varētu būt arī mazāka, lai to varētu iemīnēties, ka ērti uzkrāt depozīta taru pirms nodošanas. "Vispirms sapratām, ka tādās kastes būtu derīgas publiskām telpām, lai cilvēkiem nav jādomā, kur mest izdzerto pudeli, bet, jā, mazākā izmērā tā derētu arī mājokļiem," saka.

Enriks. Viņš skaidro, ka pietrūcis laika, lai ideju izstrādātu vairākos dizainos un izmēros, taču šo ceļu partneri vēl iecerejusi turpināt. Eksperti ieteikuši to darīt, jo uzskata, ka situācijas, kad kaste noderētu, rodas regulāri. Būtiski, ka tā ir gana liela un ātri nepiepildās, tāpat svarīgi, ka tā tapusi no dabai draudzīga materiāla. "Tagad mācībās jāatgūst iekavētais, jo, ar šo projektu strādājot, šis tas palika novārtā, tāpat esmu tagad skolas līdzpārvaldes prezidents, tāpēc nevar teikt, ka mums ir aktivitāšu plāns tuvākajiem mēnešiem, bet, domāju, ka vēl turpināsim strādāt pie šīs idejas," saka puisis. Viņš atzīst, ka dizains vēl noteikti nav tāds, kādu pats vēlētos redzēt, tāpēc, iespējams, domās par vēl kādu risinājumu, tāpat pieļaujot, ka kastei varētu tapt arī no citiem materiāliem. Abi ar partneri sapratuši, ka ideja tiešām varētu būt pieprasīta, jo apkārtējie uzvērši viņu piedāvājumu joti pozitīvi.

Divi puiši biznesa ideju konkursā attīstījuši ieceri par kasti depozītam publiskām telpām, darba vietām un pasākumiem, lai arī izdzerto dzīriena pudeli nav jāstāga apkārt, nezinot, kur to likt.

Pievil pat garantijas laikā

Saskaņā ar eirobarometra aptaujas datiem 77% patēriņu Eiropas Savienības valstīs labprātā labotu nopirktais preces, nevis pirktu jaunas. Tomēr tās visbiežāk jānomaina vai jāizmet remonta izmaksu un servisa trūkuma dēļ. "Salabot var gandrīz visu, bet dažākt tas gluži vienkārši nav rentabla," sakā SIA "Akmeta" meistars Nikolajs Ismailovs.

Teju ikviens saskāries ar kibeli, kad mājokļi pēkšņi saplūsusi veļasmašīna, televizors vai ledusskapis. Latvijā vairums cilvēku nav tik turīgi, lai uzez spētu iegādāties jaunu tehniku, to atdzīvīnāt mēģīna pašu spēkiem vai aicina palīgā meistarū.

"Meistara darbs sākās ar saplūšušās tehnikas izpēti, novērtējot, cik izdevīgi būs to labot, tad kopīgi ar īpašnieku tiek pieņemts lēmums – remontēt vai ne. Reizēm labot tiešām nav izdevīgi, jo detaļas un meistarā darbs izmaksās teju pusi no konkrētās tehnikas vērtības, vai arī, piemēram, veļas mašīna ir tik joti izrūsējusi, ka arī pēc remonta tās mūžs vairs nebūs ilgs. Jāņem vērā, ka vairumā gadījumu saplūsusi detaļa būs jāpāsūta un tās saņemšana var prasīt vienu dienas nedēļas," stāsta N. Ismailovs.

Tehnoloģijas attīstās joti strauji, līdz ar to arī meistarā spiesti nemītīgi mācties, lai spētu ierīces salabot. Uzņēmuma "Akmeta" meistars no savas pieredes zina teikt, ka mūsdienās tehnika pārstāvētās, tā var pievilt pat garantijas laikā. "Produkti ražoti tā, lai pēc noteikta laika vairiņi ierīces palīgā ierīces, jo samazinās resursu izmantošana, siltumnefekta gāzu emisijas un energijas patēriņš.

Iesākot par kvalitatīti, meistrs atzīmē: ir būtiska atšķirība, vai tehnika tapusi pašā ražotnē vai komplektētā rūpnicas filiālē. Latvijas tirgu lielākoties norākot mazāk kvalitatīvu tehniku no Polijas, kur darbojoties daudzas pazīstamu zīmolu sadzīves tehniku ražotāju filiāles.

tos.

Piemēram, gandrīz nevienai veļasmašīnai vairs nav iespējams samainīt gultītus – tur plastmasas dajas nostiprinātas tā, ka pie tām gandrīz nevar tikt klāt. Arī vairums putekļsūcēji, blēndēru un citas sadzīves tehnikas ražots tā, lai to nevarētu izārdīt. Dajās savienotas ar plastmasas pāzīstamu zīmolu sadzīves tehniku ražotāju filiāles.

UZZINAI

■ Visstraujāk augoša atkritumu plūsma Eiropas Savienībā ir e-atkritumi, no kuriem mazāk nekā 40% tiek pārstrādāti.

■ Lielas mājsaimniecības ierīces, piemēram, velas mazgājamās mašīnas un elektriskās cepeškrāsnis, tiek savākās visbiežāk un veido vairāk nekā pusē no visiem savāktajiem e-atkritumiem.

■ Tām seko IT un telekomunikāciju ierādātāji (klēpīdatori, printeri), patēriņu ierādātāji un fotoelementu paneli (videokamerās, luminiscences lampas) un maza izmēra mājsaimniecības ierīces (putekļsūcēji, tosteri).

■ Visas pārējās kategorijas, piemēram, elektriskie instrumenti un medicīniskās ierīces, kopā veido tikai 7,2% no savāktajiem e-atkritumiem.

■ Elektronisko ierīču remonts labvēlīgi ieteikmes vidi, jo samazinās resursu izmantošana, siltumnefekta gāzu emisijas un energijas patēriņš.

AVOTS: WWW.EUROPARL.EUROPA.EU

ĪSUMĀ

Cepameļļa pārtop degvielā

Katrā gadu atrās ēdināšanas restorānu kēde "Hesburger" nodod pārstrādē 420 tonnas izlietotas cepamēs eljas, kas kopā ar citiem atjaunīgajiem iezīmateriāliem vēlāk tiek izmantoti, lai ražot atjaunojās dzelzdegviela rāzotājs, kas jau vairākus gadus sadarbojas ar "Hesburger" aprites ekonomikas jomā. Jau šobrīd lielākā daļa "Hesburger" kravas automašīnu, kas ik gadu Baltijā mēro 500 000 kilometru garu maršrutu, izmanto degvielu, kas ražota no atjaunīgajām iezīvejām. Jau pēc pāris gadiem šī dzelzdegviela tīkšot izmantota visā uzņēmuma logistikā. "Strādājot kopā, mēs veidojami reālu aprites ekonomikas ekosistēmu," saka "Hesburger" starptautiskās atlīdzības un mārketinga direktore Ieva Salmele. Viņa ir gandarīta, ka, iestojot sadarbības projektā, ik gadu samazinātās siltumnefekta gāzu emisiju daudzums ir pielīdzināms 350 privāto automašīnu nojēršanai no mūsu celjem.

Platforma ilgākam lietu mūžam

Biedrība "Zero Waste Latvia" kopā ar partneriem atklājusi digitālo platformu aprites ekonomikas veicināšanai lietovelreiz.lv, kas kalpo par iekārtu pārīgumā. Tur kartē vienuviet var atrast dažādus remonta un nomas pakalpojumu punktus visā Latvijā, kā arī saņemt katalogu pieejamas preces bez maksas vai par simbolisku samaksu, tādējādi mazinot jaunu lietu iegādi un veicinot esošo lietu ilgāku mūžu.

Tāpat šorūdens Rīgā tika atklāts arī būvgrūžu, būvniecības materiālu un remonta lietu apmaiņas punkts, kur ikviens iedzīvotās var nodot, pamējot sev nepieciešamās lietas – krāsas, otas, tapetes, interjera priekšmetus, elektrotehniku, mazo sanēmējukuru, arī būvgrūžus, preti panēmot šķēršļus vai grunti u.c. Tagad informāciju par apmaiņām lietām varēs atrast arī platformā lietovelreiz.lv, un biedrība cer, ka piedāvājums tajā kļūs aizvien plašāks un jaudīs vispārīgs skaitīšies, vai nav iespējams ko dabūt tepat, nevis dosies pirkst kopā jaunu.

Depozīta glāzes – festivālu suvenīrs

Aizvadītajā vasarā lielākajā mūzikas festivālā Baltijas valstīs "Summer Sound", kas notika Liepājas pludmale, darbojās depozīta sistēma dzīrienu glāzēm. Apmeklētājai jebkura tirdzniecības vieta kopā ar pirmo dzīrienu iegādājās arī depozīta glāzi, kuru pēc tam bez papildu maksas varēja turpināt lietot atklātā vai apmaiņināt pret jaunu. Dodoties prom no festivāla teritorijas, glāzi varēja vai nu patēriņt kā suvenīru, vai apmaiņināt pret kādu no kuponiem un saņemt atlaidi biletēm uz nākamo festivālu vai iepirkties arī "Narvesen" kioskos, tāpat bija iespēja arī šo sunumiem zīmolu asociācijas projektā "Music Saves UA". Festivāla organizators Uldis Paberis stāsta, ka pirms "Summer Sound 2023" tika sarādotas ap 60 tūkstošiem depozīta glāzēm, no tām vairākus desmitus tūkstošu apmeklētāji paņēma lidzi kā suvenīrus, bet pārējās tika iemānītas pret kuponiem. "Piedzīvojām līdz šim tārakā festivāla norises vietu," viņš pastāstīja par efektu. Ari nākamajā festivālā norises gadā tiks lietotas šīs glāzes, kā arī tās būs pieejamas ar jaunu dizainu, lai uzticamāk festivālu apmeklētāji varētu iegādāties.

Apģērba daudzās dzīves

To, cik liela ir tekstilizstrādājumu rāzošanas un atkritumu ieteikums uz vidi, Eiropas Parlaments atgādina vairākkārt, tomēr tekstila atkritumi atkal un atkal nonāk poligonos. Ātrā mode un tirdzniecība atlaides noteikti nesamazina vēlmi iegādāties ko jaunu, veo iemetot atkritumu urnā. Lai situāciju vērstu uz labu, der aizdomāties par to, kā tikt pie kā jauna, uz veikalā nemaz neejot.

Lai arī statistika liecina, ka cilvēki no nevēlamām drēbēm atbrīvojas, biežāk izmetot nekā atdrodot vai ziedojoši kādam citam, aktīvisti, kuriem rūp vede, dara visu, lai pierādītu – arī vecais apģērbs pelnijs otrs ie-spēju. Pieredzējusi šuvēja Edīte Padāne darbā ar klientiem redzējusi lielo atkritumu kaudzi, kas veidojusies kā no audumu atgriezumiem, tā jaunam apģērbam: "Kad redzi, cik daudz jau ir saražoti, liekas, kāda jēga pirkst vēl? Kad to sapratu, sāku domāt, ka vēlo būtu lietderīgi atjaunot. Bērnībā mamma veda uz lietoto apģērbu veikalā, kur sortiments jau pāsāktais pārīgums. Pārīgums sākās arī pārīgumā, kā vilkt lietoto apģērbu ir neēri, tagad šķiet – cik tas bija labi, jo tā tu iemācies atšķirties, veido kaut ko jaunu un attīsties mākslinieciski."

Liepājā, biedrības "Rādi vidi pats" telpās, izveidots "Pārmaiņu punkts". Tā ir vieta, kur var ne vien atstāt apģērbu, bet arī mainīties ar to. "Viennēr drēbes sev viēdoji tieši no tur pieejāmā apģērba. Ir drēbes, kas tur stāv gadiem, neviens tās neprem, tad nu mums ar kolēgi radās ideja dot tām otro iespēju. Veidojām karodzīju virtenes, kosmētikas somiņas, spilvendrānas patch-work tehnikā," stāsta šuvēja.

Rodas jaunas rotālietas

Kad šādas prasmes jau apgūtas, meistares lemj, neturēt sveci zem pūra un meistarētās ierādējusi arī citiem, ko jaunu mēs varam izveidot no tā, kas mums jau skapī. Viēnojām no tām dāmas ar profesionālu šuvēju palīdzību mācījās labot apģērbu, kurām bojāts rāvējslēdzējs, izīrusi kāda vīle vai arī jāpārījusi bīksu staras, garums, padarot tās pīemērotās valkātājam. Edīte ar prieku dalījās padomos, lai gan atzina, ka ir arī tādi apģērba gabali, kuru labošanu nav vērts veikt, jo audums noletoties, tomēr tas nenozīmē, ka tas jāmet atkritumu urnā. "Tādos gadījumos mēdzam veidot paklāju, kas apmeklētāji varētu iegādāties," viņš pastāstīja par efektu. Ari nākamajā festivālā norises gadā tiks lietotas šīs glāzes, kā arī tās būs pieejamas ar jaunu dizainu, lai uzticamāk festivālu apmeklētāji varētu iegādāties.

Labo to, kas milš vai dārgs

Šuvēja atzīst, ka mūsdienās ražotiem apģērbiem kvalitāte ir joti atšķirīga. Tā krekliņi galās iestādē, turklāt skaidrs ir, ka citam tāda nebūs. "Vispieprasītākā esot vīriešu kreklu pārstrādes darbinātās, kurām ielāps uz ielāpā, bet arī nemēt, jo tās ir ērtas un mījas. Vai arī nācis no mīja cilvēka, mantots. Šādas reizēs klients neskatās – kvalitātēs apģērbas vai ne. Ir gadījumi, kad remonts izmaksās dārgāk nekā jauna apģērba, iegāde, piemēram, mušķērām, visdrīzākā nomaiņa, tad nu cilvēks veiks zēns, izdzīrējis par iespēju, un lūdzis mammai viņu pieteikt.

Edīte pieredzējusi, ka cilvēki nes labot ne vien naudas ieteiksmē dārgas lietas, bet arī tās, kas ir vecas, bet mījas. "Ir bijis tā, ka atnes kokvilnas bīkses, kurām ielāps uz ielāpā, bet arī nemēt, jo tās ir ērtas un mījas. Vai arī nācis no mīja cilvēka, mantots. Šādas reizēs klients neskatās – kvalitātēs apģērbas vai ne. Ir gadījumi, kad remonts izmaksās dārgāk nekā jauna apģērba, iegāde, piemēram, mušķērām, visdrīzākā nomaiņa, tad nu cilvēks veiks zēns, izdzīrējis par iespēju, un lūdzis mammai viņu pieteikt.